

VÝKONNOSTNÉ ZMLUVY SAV 2024 – 2026

Stratégia organizácie SAV

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.

Základné informácie o v. v. i.

Názov

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.

Štatutárny zástupca

PhDr. Ľubor Králik, DSc.

Adresa

Panská 26, 811 01 Bratislava 1

Kontaktné údaje

tel. +421 2 5443 1761, +421 2 5443 1762

e-mail: info@juls.savba.sk

Webová stránka

<https://www.juls.savba.sk/>

Dátum

30. 06. 2025

STRATÉGIA Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.**I. Kľúčové prvky stratégie JÚĽŠ SAV, v. v. i., na roky 2025 – 2029****1. Hlavné smerovanie JÚĽŠ SAV, v. v. i.**

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra (ďalej i „JÚĽŠ“) SAV je najvýznamnejším vedeckým pracoviskom na Slovensku, v ktorom sa sústreďuje komplexný (základný i aplikovaný) výskum slovenského národného jazyka. Hlavné smerovanie ústavu v oblasti vedy a výskumu spočíva v zabezpečení výskumnej kontinuity pri realizácii dlhodobých projektov základného výskumu v sfére lingvistickej slovakistiky (mnohozväzkové lexikografické diela, budovanie Slovenského národného korpusu a pod.), ako aj v jeho rozvíjaní najmä v oblasti gramatiky, jazykovej politiky a sociálnej lingvistiky v interdisciplinárnych súvislostiach. V aplikovanom výskume sa osobitný dôraz kladie na rozvoj jazykových technológií, digitálnych humanít a nástrojov umelej inteligencie.

2. Stručná analýza súčasného stavu

Vzhľadom na špecifickosť disciplíny vo výskume prirodzene prevažuje zameranie na národný jazyk. V domácom jazykovom spoločenstve je ústav považovaný za autoritu v otázkach slovenského jazyka a jazykovej situácie. Slabšími stránkami sú menšia viditeľnosť výskumu aj inštitúcie v medzinárodnom kontexte, menej výrazný teoretický charakter výskumu a výstupov, ako aj slabšia zastúpenosť gramatického výskumu.

3. Hlavnými cieľmi v období r. 2025 – 2029 sú:

a) Úspešná realizácia jednotlivých kratších etáp konkrétnych výskumných projektov, ktoré sú formulované na základe aktuálnych potrieb výskumu a zohľadňujú existujúce možnosti podporných mechanizmov (časovo obmedzená podpora projektov); o opodstatnenosti a reálnosti takýchto cieľov svedčí akceptovanie príslušných projektových návrhov grantovými agentúrami. Najvýznamnejšími plánovanými publikačnými výstupmi v uvedenom období sú: 1. zväzok morfolologickej série *Slovenského jazykového atlasu* (medzinárodný vedecký projekt; predpokladaný rok vydania: 2026), 5. zväzok *Slovníka súčasného slovenského jazyka* (2027), kolektívna monografia *Jazykovokomunikačné aspekty dezinformácií* (2027), 4. zväzok *Slovníka slovenských nárečí* (2028).

b) S uvedenými cieľmi v oblasti základného výskumu priamo súvisí ďalší zámer, vyplývajúci z bodu 3.1.1. výkonnostnej zmluvy – zvýšenie počtu excelentných publikačných výstupov, ako sú: 1. diela monografického charakteru (kolektívne aj individuálne), kapitoly v monografiách a monografické štúdie; 2. štúdie v indexovaných vedeckých časopisoch (WoS, Scopus) a iných zahraničných periodikách.

c) V sfére lingvistických technológií je najvýznamnejším cieľom adekvátne zapojenie ústavu (v rámci národných konzorcií) do medzinárodných výskumných infraštruktúr CLARIN a DARIAH, nadväzujúce na plnoprávne členstvo Slovenska v uvedených infraštruktúrach plánované od r. 2025. Členstvo v infraštruktúrach chce ústav využiť na posilnenie interdisciplinárnosti svojho výskumu a medzinárodnej spolupráce. – Cieľom je i tvorba nových typov jazykových korpusov a začiatok tvorby datasetov (kvalitatívne nový typ databáz, dostupný bez restriktívnych licenčných obmedzení v zmysle koncepcie otvorenej vedy). Dôležitým zámerom v sfére digitalizácie lingvistických zdrojov je vytvorenie digitalizovanej databázy slovenských nárečí.

d) V oblasti transferu poznatkov (v prípade JÚĽŠ SAV ide najmä o spoločenský dosah jeho vedeckovýskumnej činnosti) je primárnym cieľom poskytovanie odborného jazykového poradenstva a expertíz, ktoré má v JÚĽŠ SAV dlhodobú tradíciu (ústavná jazyková poradňa vznikla r. 1951) a je dôležité aj z hľadiska otvorenej vedy.

K novým zámerom, reagujúcim na aktuálny rozvoj lingvistických technológií, patrí v zmysle bodu 3.3.3. výkonnostnej zmluvy rozšírenie ústavných aktivít v oblasti vzdelávania používateľov Slovenského národného korpusu a iných jazykových databáz (organizácia vzdelávacích seminárov, tvorba inštruktážnych videí, vzdelávacích materiálov a pod.). Zatiaľ sa venovala pozornosť najmä začínajúcim používateľom; cieľom na r. 2025 – 2029 je rozšírenie adresátov vzdelávania o pokročilých používateľov, vrátane profesionálnych používateľov slovenského jazyka. Významným zámerom je aj vytvorenie špecializovaného kurzu práce s korpusovými databázami pre učiteľov slovenského jazyka, akreditovaného Ministerstvom školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR.

e) Rozvoj ľudských zdrojov a podpora mladých výskumníkov a doktorandov

Keďže počet pracovníkov ústavu, ktorí sú financovaní z rozpočtu SAV, je limitovaný, súčasťou stratégie je – pokiaľ to dovoľuje charakter konkrétnych projektov (napr. Slovenský národný korpus) – aktívne hľadanie podporných schém, ktoré umožnia zamestnať ďalších pracovníkov, financovaných z projektových (t. j. mimorozpočtových) zdrojov.

V zmysle bodu 3.2.2. (Kvalitné výskumné prostredie) výkonnostnej zmluvy je dlhodobým strategickým cieľom zvyšovanie vedeckej kvalifikácie pracovníkov ústavu. Vedeckí pracovníci s hodnotou PhD. sú motivovaní k tomu, aby sa – po splnení určených kritérií – uchádzali o získanie vedeckého kvalifikačného stupňa IIa (samostatný vedecký pracovník), resp. o následné udelenie vedeckej hodnosti DrSc. a vedeckého kvalifikačného stupňa Ia (vedúci vedecký pracovník).

Základným cieľom v oblasti podpory doktorandov je úspešná realizácia doktorandského štúdia (na základe zmluvy s Filozofickou fakultou Univerzity Komenského). V prípade jeho úspešných absolventov, ktorí majú záujem o ďalšie pôsobenie v JÚLŠ SAV, sa ústav sa usiluje o vytvorenie pracovného miesta (na určitý čas, s možnosťou ďalšieho predlžovania) a o aktívne zapojenie takýchto postdoktorandov, resp. mladých vedeckých pracovníkov do výskumnej činnosti pracoviska, podporuje ich odborný rast (vrátane študijných a výskumných pobytov v zahraničí), tvorivé a publikačné aktivity (napr. zabezpečenie knižného vydania dizertačnej práce) a vytvára im podmienky pre ďalší kariérny postup (perspektívne získanie vyšších kvalifikačných stupňov). Ústav sa takisto usiluje o získanie absolventov doktorandského štúdia na ďalších univerzitách na Slovensku i v zahraničí.

Ústav zároveň plánuje pokračovať v programe stáží v JÚLŠ SAV, ktorý je určený najmä pre študentov magisterského štúdia a má za cieľ získať vhodných záujemcov o doktorandské štúdium na tomto lingvistickom pracovisku.

f) Potrebné zmeny infraštruktúry a vybavenia zahŕňujú najmä komplexnú rekonštrukciu historickej budovy JÚLŠ SAV, ktorej záver je plánovaný na rok 2026. Rekonštrukcia o. i. zníži energetickú náročnosť budovy a zvýši ochranu zdravia pracovníkov (zefektívnenie vykurovania, sanácia vlhkosti), skvalitní aj tvorivé prostredie na pracovisku (vytvorenie vhodných podmienok na deponovanie knižničných a archívnych fondov).

4. Kľúčové aktivity a opatrenia potrebné pre zabezpečenie naplnenia cieľov v. v. i.

Plánovanie nových výskumných a grantových projektov – uskutočňované v súčinnosti s ústavnou vedeckou radou (podávanie príslušných grantových žiadostí je možné až po schválení v tomto orgáne JÚLŠ SAV ako samostatnej v. v. i.).

Podpora otvorenej vedy a transparentnosti výsledkov vedeckého výskumu – najmä jazykové poradenstvo a expertízy, digitalizácia lingvistických zdrojov.

Rozvoj spolupráce s domácimi a zahraničnými vedeckými inštitúciami – realizácia spoločných projektov (vrátane výskumných infraštruktúr DARIAH a CLARIN), mobility pracovníkov JÚLŠ SAV, prijímanie hosťujúcich vedcov zo zahraničia a i.

Rozvoj spolupráce so súkromným sektorom – napr. formou poskytovania lingvistických dát a nástrojov na ďalšie využitie (na základe licenčných zmlúv).

5. Implementácia a riadenie stratégie

Ako vhodné nástroje na implementáciu a riadenie stratégie sa javia najmä osvedčené mechanizmy súvisiace s plánovaním výskumných projektov, ako aj s priebežnou kontrolou dodržiavania určených projektových harmonogramov (príprava plánov práce zamestnancov JÚLŠ SAV na jednotlivé kalendárne roky, pravidelné vyhodnocovanie dosiahnutých výsledkov na základe výkazov práce a i.). Cenné námety pre riadenie stratégie (vrátane jej možných operatívnych aktualizácií) poskytujú aj výročné správy o činnosti JÚLŠ SAV a najmä pravidelná evaluácia ústavu, prinášajúca odporúčania zahraničných hodnotiteľov; v konkrétnych oblastiach výskumu má osobitný význam hodnotenie ukončených i plánovaných výskumných projektov grantovými agentúrami.

II. Vízia Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i., na obdobie najbližších 10 rokov

Dlhodobejšia vízia budúcnosti ústavu predpokladá zachovanie a posilnenie súčasnej pozície JÚĽŠ SAV ako najväčšieho a najvýznamnejšieho lingvistického pracoviska na Slovensku. S tým súvisí aj zvyšovanie viditeľnosti ústavu v medzinárodnom vedeckom kontexte (najmä rast počtu zahraničných, resp. cudzojazyčných publikácií, účasť na medzinárodných vedeckých projektoch, rozvoj mobility), ktoré nie je možné bez systematického sledovania vývinu vsvetovej jazykovede a tvorivého aplikovania jeho metodologických podnetov v kontexte výskumov realizovaných v JÚĽŠ SAV.

Ako strategické oblasti, adekvátne reagujúce na súčasný i predpokladaný ďalší vývin v lingvistike, sa javia najmä:

1. vývoj technológií pre počítačové spracovanie slovenského jazyka, tvorba moderných jazykových databáz a korpusov, softvérových nástrojov a aplikácií, digitalizácia lingvistických zdrojov a i. – dlhodobou ambíciou ústavu je stať sa inovačným centrom výskumu slovenského jazyka v digitálnom veku v oblasti jazykových technológií, osobitne digitálnych humanít, ako aj pokračovať vo vývoji softvérových nástrojov pre slovenský jazyk s využitím umelej inteligencie;
2. výskum jazyka v aktuálnom spoločenskom kontexte (jazyk a etnická identita, multikultúrnosť, diverzita, inklúzia, rodová rovnosť, verejný diskurz, jazyková politika a pod.) – ambíciou je vybudovanie príslušného centra excelentnosti.

Výskumy realizované v JÚĽŠ SAV budú dlhodobo zohľadňovať relevantné interdisciplinárne súvislosti; pri prezentácii dosiahnutých výsledkov sa bude rešpektovať koncepcia otvorenej vedy.

Splnenie takýchto zámerov nie je možné bez zabezpečenia bádateľskej kontinuity v jednotlivých oblastiach lingvistického výskumu (personálny rozvoj ústavu, výchova vedeckého dorastu ako predpoklad potrebnej generačnej obmeny).